

สภาพปัญหาการบริหารจัดการขยะในประเทศไทย*

THE CURRENT PROBLEMS CONCERNING WASTE MANAGEMENT IN THAILAND

เกรียงศักดิ์ เมืองเขียว

Kriangsak Maungkheaw

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University

Corresponding Author : s67563825009@ssru.ac.th

Received 18 November 2025; Revised 5 January 2026; Accepted 16 February 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในประเทศไทย โดยเน้นการวิเคราะห์เชิงสาเหตุและการสังเคราะห์องค์ความรู้จากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ภายใต้กรอบแนวคิดเชิงระบบ การศึกษานี้ใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบจากงานวิจัย บทความวิชาการ และเอกสารเชิงนโยบาย เพื่อทำความเข้าใจพลวัตของปัญหาในมิติเชิงโครงสร้าง ระบบ และพฤติกรรม

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการจัดการขยะของประเทศไทยมีลักษณะเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เกิดจากความไม่สอดคล้องระหว่างรูปแบบการผลิตและการบริโภคกับศักยภาพของระบบการจัดการขยะ โดยข้อจำกัดสำคัญประกอบด้วยความไม่ต่อเนื่องของนโยบาย ประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมาย การขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยี และการมีส่วนร่วมของประชาชน นอกจากนี้ ผลการสังเคราะห์ยังชี้ให้เห็นว่าปัจจัยเชิงสาเหตุของปัญหาสามารถจำแนกได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับโครงสร้าง ระดับระบบ และระดับพฤติกรรม ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นพลวัต

ในเชิงข้อเสนอแนะ การศึกษานี้เสนอว่า การยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะจำเป็นต้องอาศัยแนวทางแบบบูรณาการ โดยผสมผสานแนวคิดการจัดการขยะแบบองค์รวม

* เกรียงศักดิ์ เมืองเขียว. (2569). สภาพปัญหาการบริหารจัดการขยะในประเทศไทย. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 6(1), 128-137.

Kriangsak Maungkheaw. (2026). The Current Problems Concerning Waste Management In Thailand. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University, 6(1), 128-137.

DOI:

Website:

และเศรษฐกิจหมุนเวียน เพื่อปรับเปลี่ยนทั้งในระดับนโยบาย ระบบ และพฤติกรรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: การบริหารจัดการขยะ, ขยะมูลฝอย, เศรษฐกิจหมุนเวียน, การจัดการเชิงระบบ

Abstract

This academic article aims to study and analyze the problems of solid waste management in Thailand, focusing on causal explanation and synthesis of knowledge from relevant literature under a systems approach. This study uses a systematic literature review of research, academic articles, and policy documents to understand the dynamics of the problem in structural, systemic, and behavioral dimensions.

The results show that Thailand's waste management problems are structural, stemming from a mismatch between production and consumption patterns and the capacity of the waste management system. Key limitations include policy discontinuity, ineffective law enforcement, lack of integration among relevant agencies, and limitations in infrastructure, technology, and public participation. Furthermore, the synthesis indicates that the causal factors of the problem can be classified into three levels: structural, systemic, and behavioral, which are dynamically interconnected.

In terms of recommendations, this study suggests that improving the efficiency of waste management requires an integrated approach, combining the concepts of holistic waste management and the circular economy. This will lead to changes at the policy, systemic, and behavioral levels of stakeholders, ultimately resulting in sustainable long-term development.

Keywords: Waste management, Solid waste, Circular economy, Systems management

บทนำ

ในบริบทของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมร่วมสมัย ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยได้กลายเป็นหนึ่งในความท้าทายเชิงโครงสร้างที่สำคัญของหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการ ประกอบกับการขยายตัวของเมือง

(urbanization) และการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ได้ส่งผลให้รูปแบบการผลิตและการบริโภคเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการบริโภคในลักษณะ “ใช้แล้วทิ้ง” (disposable consumption) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและมีความหลากหลายมากขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและประเภทของของเสีย ดังที่สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2567) และ กรมควบคุมมลพิษ (2567) ได้รายงานถึงแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะมูลฝอยของประเทศไทยอย่างต่อเนื่องในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา

นอกจากปัจจัยด้านการผลิตและการบริโภคแล้ว การพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นการเติบโตเชิงปริมาณ (growth-oriented development) ยังมีส่วนทำให้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดขึ้นอย่างเข้มข้นและขาดประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดของเสียจำนวนมากในทุกขั้นตอนของห่วงโซ่การผลิตและการบริโภค ในขณะที่ระบบการจัดการขยะของประเทศไทยยังไม่สามารถพัฒนาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้อย่างทันทั่วถึงที่ ส่งผลให้เกิดความไม่สมดุลระหว่าง “ปริมาณขยะ” และ “ศักยภาพของระบบในการจัดการ” ซึ่งกลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่สะสมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ กรมควบคุมมลพิษ (2565) ได้สะท้อนให้เห็นว่าระบบการจัดการขยะของประเทศไทยยังคงเผชิญข้อจำกัดทั้งในด้านนโยบาย การบังคับใช้กฎหมาย และการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในเชิงสถาบันและการบริหารจัดการ ปัญหาการจัดการขยะของประเทศไทยยังสะท้อนถึงข้อจำกัดของโครงสร้างการกำกับดูแล (governance structure) ที่ยังขาดเอกภาพและความเชื่อมโยงระหว่างระดับนโยบายกับระดับปฏิบัติ โดยเฉพาะความไม่สอดคล้องระหว่างนโยบายระดับชาติและการดำเนินงานในระดับท้องถิ่น ซึ่ง สมประสงค์ กลิ่นจันทร์ (2568) ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาดังกล่าวเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การดำเนินนโยบายไม่สามารถบรรลุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ข้อจำกัดด้านงบประมาณ เทคโนโลยี และบุคลากร ยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของระบบการจัดการขยะในหลายพื้นที่

ในอีกมิติหนึ่ง ปัญหาการจัดการขยะมิได้เป็นเพียงปัญหาทางเทคนิคหรือสิ่งแวดล้อมเท่านั้น หากแต่มีความเชื่อมโยงกับมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสาธารณสุขอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน การปนเปื้อนของสิ่งแวดล้อม และความเสื่อมโทรมของสุขภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของปัญหาเชิงระบบ (systemic problem) ที่มีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน ทั้งนี้ อีราพร เกิดโท (2565) ได้ชี้ให้เห็นว่า พฤติกรรมของผู้บริโภคและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของระบบการจัดการขยะ โดยเฉพาะในประเด็นการลดและคัดแยกขยะจากต้นทาง ซึ่งยังไม่แพร่หลายในสังคมไทย ภายใต้บริบทดังกล่าว แนวคิดการจัดการแบบบูรณาการ (integrated waste management) และแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (circular economy) จึงได้รับความสนใจมากขึ้นในฐานะกรอบแนวคิดที่สามารถตอบโจทย์ความซับซ้อนของปัญหาได้อย่างครอบคลุม โดยมุ่งเน้นการลดการเกิดของเสีย การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

และการนำวัสดุกลับมาใช้ใหม่ในระบบเศรษฐกิจ ซึ่ง กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม (2568) ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนผ่านการประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าว

ดังนั้น จากบริบทและข้อจำกัดที่กล่าวมาข้างต้น การศึกษานี้จึงมุ่งวิเคราะห์สภาพปัญหาการบริหารจัดการขยะในประเทศไทยในเชิงลึก โดยอาศัยกรอบแนวคิดเชิงระบบเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของปัจจัยในหลายระดับ ตลอดจนสังเคราะห์องค์ความรู้และแนวทางเชิงนโยบายที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง อันจะนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพของระบบการจัดการขยะและการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว

การบริหารจัดการขยะในประเทศไทย

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ปัญหาขยะของประเทศไทยมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น ปริมาณขยะมีเพิ่มขึ้นทุกปีตามการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการอุปโภคบริโภคของประชาชน มีการใช้สินค้าที่มีบรรจุภัณฑ์จำพวกพลาสติก โฟม แก้ว กระดาษ โลหะ อลูมิเนียมเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดขยะสูงขึ้นตามไปด้วย ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นประเด็นที่เกิดขึ้นในทุกระดับของสังคม และก่อให้เกิดผลกระทบในหลายมิติ ผลกระทบที่ตามมาทั้งความสูญเสียด้านสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำ ดินเสื่อมสภาพ ความเสียหายจากกลิ่นเหม็นรบกวน รวมถึงเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์พาหะนำโรค ความเสียหายต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมงบประมาณของรัฐที่ใช้ในการแก้ไขปัญหา ด้วยปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 2 ต่อปี และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุกปี ทำให้ประเทศประสบปัญหาการจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง แม้ประเทศไทยจะมีนโยบายที่ชัดเจนในการพยายามแก้ไขปัญหาการจัดการขยะ จากนโยบายการจัดการขยะของประเทศในแผนการบริหารราชการแผ่นดิน ตั้งแต่ พ.ศ. 2548 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดการขยะเรื่อยมาแต่การจัดการขยะของประเทศยังไม่สัมฤทธิ์ผล ทั้งนี้ กรมควบคุมมลพิษได้ทำการศึกษาสถานการณ์ขยะของประเทศ พบว่า การที่ปัญหาขยะมีการเพิ่มปริมาณขึ้นอย่างรวดเร็วสืบเนื่องมาจากเหตุผลหลายประการ เช่น การดำเนินงานในการขยะส่วนใหญ่เป็นการจัดการที่ปลายทางระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และครบวงจรตั้งแต่การรวบรวม คัดแยก เก็บขน ขนส่งและกำจัด รวมทั้งการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ การมีสถานที่บำบัดหรือกำจัดขยะ ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการมีจำนวนไม่เพียงพอ ส่งผลให้มีขยะเหลือตกค้างจำนวนมากและไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ เครื่องจักรอุปกรณ์และบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในการดูแลและรักษาระบบ ตลอดจนการจัดทำแผนการจัดการขยะไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง การขาดการรณรงค์และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะ โดยเฉพาะการลดปริมาณการเกิดขยะที่แหล่งกำเนิด และการขาดการวิจัยและ

พัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้เพื่อการลดปริมาณขยะและการนำของเสียกลับมาใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาในประเทศ (กรมควบคุมมลพิษ, 2556)

ปี พ.ศ. 2566 ประเทศไทยมีขยะมูลฝอยเกิดขึ้นประมาณ 26.95 ล้านตัน หรือปริมาณ 73,840 ตัน/วัน กระจายตัวตามภูมิภาคต่างๆ มีอัตราการเกิดขยะมูลฝอย เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร ปี พ.ศ. 2566 ของกรมการปกครอง เฉลี่ยเท่ากับ 1.12 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน เมื่อพิจารณาปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น ขยะมูลฝอยมีปริมาณเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา (27.70 ล้านตัน) ประมาณร้อยละ 5 เนื่องจากปี พ.ศ. 2566 ประเทศไทยได้กลับเข้าสู่ภาวะปกติหลังจากวิกฤติของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และได้เปิดประเทศเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว แรงงาน และการลงทุน เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจที่ตกต่ำที่ผ่านมา โดยมีมาตรการต่าง ๆ อาทิ มาตรการกระตุ้น ภาคการท่องเที่ยวผ่านการจัดงานเทศกาลในแต่ละภูมิภาคเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งส่งผลให้การบริโภคของประเทศสูงเพิ่มมากขึ้นไปพร้อมกัน และการกระตุ้นภาคเศรษฐกิจและการลงทุนผ่านการจ้างแรงงานต่างประเทศ เพื่อทดแทนภาวะขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากประเทศไทยเริ่มเข้าสู่สังคมสูงอายุส่งผลให้แรงงานหนุ่มสาวไม่เพียงพอในการทำงาน ดังนั้นจึงต้องการแรงงานนำเข้าเพื่อผลักดันเศรษฐกิจของประเทศ ส่งผลให้ประชากรแฝงแรงงานเพิ่มมากขึ้น และส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของชุมชนเมืองเพิ่มมากขึ้นกว่าปีที่ผ่านมา นอกจากนี้แล้วหลังจากวิกฤตโควิดฯ ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการผลิตและบริโภคเป็นอย่างมาก โดยการสั่งสินค้าและอาหารออนไลน์เพื่อความสะดวกสบายเป็นกระแสหลักในการบริโภคในปัจจุบัน และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบธุรกิจ การค้าขายสินค้าและผลิตภัณฑ์ อาทิ เปลี่ยนจากการขายสินค้าหน้าร้านเป็นการขายออนไลน์ หรือเปลี่ยนแปลงบ้านพักอาศัยเป็นร้านอาหารออนไลน์หรือร้านค้าออนไลน์ ล้วนเป็นปัจจัยขับเคลื่อนในการส่งผลให้มีปริมาณขยะมูลฝอยชุมชน และขยะพลาสติกเพิ่มมากขึ้น ร้านค้าและร้านสะดวกซื้อหลักของประเทศได้ผ่อนคลายมาตรการงดการใช้พลาสติกใช้ครั้งเดียว จึงทำให้ปริมาณขยะพลาสติกเพิ่มมากขึ้นเป็นจำนวนมาก จากข้อมูลสถิติจำนวนนักท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2566 พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวเมื่อเปรียบเทียบกับ ปี พ.ศ. 2565 มีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 150 (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) ทำให้ภาพรวมปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2566)

กล่าวโดยสรุป ปัญหาขยะในประเทศไทยรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากปริมาณขยะที่เพิ่มตามจำนวนประชากร เศรษฐกิจ และพฤติกรรมการใช้สินค้าแบบใช้ครั้งเดียวทิ้งทำให้ขยะล้นในทุกพื้นที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพ และงบประมาณของรัฐ แม้จะมีนโยบายด้านการจัดการขยะ แต่การทำงานยังติดขัดจากการจัดการที่ปลายเหตุ ขาดระบบคัดแยกและการกำจัดที่มีประสิทธิภาพสาเหตุอาจจะเกิดจากการขาดการสนับสนุนงบประมาณ เครื่องมือและ

บุคลากร รวมถึงประชาชนมีส่วนร่วมน้อยทำให้ขยะจำนวนมากยังคงตกค้างและไม่ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567; กรมควบคุมมลพิษ, 2567)

สาเหตุการเกิดปัญหาขยะในประเทศไทย

ประเทศไทยยังขาดกฎหมายการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ ประกอบกับความล่าช้าของกฎหมาย การขาดการมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการจัดการขยะและแนวคิดการจัดการขยะที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้ประเทศไทยมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการการบริหารจัดการขยะระบบโครงสร้างพื้นฐานทางกฎหมายและกลไกที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการขยะซึ่งจะช่วยสร้างเสริมสุขภาวะของคนไทย และการปกป้องสิ่งแวดล้อมในระยะยาว มีข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงและพัฒนากฎหมายการจัดการขยะ ดังนี้ 1. พัฒนามาตรฐานเกี่ยวกับขยะทั้งระบบ ประกอบไปด้วยกฎหมายพื้นฐานด้านขยะ กฎหมายกลางการจัดการขยะ กฎหมายเฉพาะจัดการขยะจากผลิตภัณฑ์ และกฎหมายส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อสนับสนุนการจัดการขยะที่มุ่งสู่เศรษฐกิจหมุนเวียน 2. ให้มีองค์การบริหารจัดการขยะ รับผิดชอบการจัดการขยะของชาติ ประสานงานและกำกับดูแลการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจัดตั้งองค์กรเฉพาะ รับผิดชอบส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนของประเทศ 3. ให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ออกข้อบัญญัติท้องถิ่นกำหนดหลักเกณฑ์การคัดแยกขยะที่ต้นทาง รวมทั้งการประสานงานการจัดการขยะกับหน่วยงานอื่น 4. ปรับปรุงหลักเกณฑ์การขออนุญาตจัดการขยะของภาคเอกชนให้มีอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจนในการจัดการขยะร่วมกับท้องถิ่น รวมถึงการออกใบอนุญาตดำเนินกิจการเก็บ ขน หรือกำจัดขยะมูลฝอยโดยได้รับผลตอบแทน 5. ปรับปรุงกลไกและมาตรการของกฎหมายตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน อาทิ หลักเกณฑ์การลดขยะในการกระบวนการผลิต การนำของเสียกลับมาใช้ประโยชน์ ความรับผิดชอบของผู้ผลิตในการออกแบบผลิตภัณฑ์ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและกลไกการรีไซเคิลขยะ และกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการขยะร่วมกัน (อุดมศักดิ์ สนิธิพงษ์, 2565)

ในปัจจุบันปริมาณของขยะที่เพิ่มขึ้นเกิดจากการผลิตและบริโภคของมนุษย์ การเติบโตทางเศรษฐกิจและการเพิ่มขึ้นของประชากร พฤติกรรมการจัดการขยะของมนุษย์ส่งผลต่อการลดลงหรือการเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะมูลฝอยเป็นอย่างมาก พฤติกรรมของมนุษย์แต่ละคนมีการจัดการขยะที่แตกต่างกันออกไป มีทั้งการจัดการขยะที่ถูกวิธีและไม่ถูกวิธี ถ้ามีการจัดการที่ไม่ถูกวิธีจะส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม สัตว์และมนุษย์ ซึ่งจะมาในรูปแบบของโรคติดต่อ พายุห่าโรค และมลพิษทางอากาศ ถ้าหากมนุษย์สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการจัดการขยะให้ถูกวิธีจะช่วยลดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก หากไม่ทำการคัดแยกขยะ ขยะหลายประเภทจะทำการรวมตัวเกิดเป็นกองขยะขนาดใหญ่ส่งผลให้เป็นมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม (ธีราพร เกดโท, 2565)

การบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ยังไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การลดปริมาณขยะต้นทางและการกำจัดขยะปลายทางไม่เป็นไปตามเป้าหมาย โดยเฉพาะโครงการถังขยะเปียกลดโลกร้อนที่ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายของโครงการลดก๊าซเรือนกระจกภาคสมัครใจ (T-VER) ได้ อีกทั้งการจัดการขยะกลางขาดภาชนะรองรับที่เหมาะสม ทำให้ขยะอันตรายและขยะมูลฝอยติดเชื้อ ไม่ได้ได้รับการกำจัดอย่างถูกต้อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ สาเหตุหลักมาจากการขาดความร่วมมือจากประชาชนและความไม่มีประสิทธิภาพของ อปท. ในการวางแผนเก็บขยะและการกำจัดของเสียอันตราย ทั้งนี้ การจัดการขยะที่ดีต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยรัฐควรส่งเสริมแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะ พัฒนากลไกการขับเคลื่อน เพิ่มประสิทธิภาพการบูรณาการส่งเสริมเทคโนโลยีที่เหมาะสม และสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะ เพื่อให้การจัดการขยะมูลฝอยมีประสิทธิภาพและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว (สมประสงค์ กลิ่นจันทร์, 2568)

กล่าวโดยสรุป ปัญหาขยะในประเทศไทยเกิดจากหลายสาเหตุ ทั้งกฎหมายที่ยังไม่ทันสมัย ขาดระบบจัดการที่ครอบคลุม และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่ยังไม่เพียงพอ ทำให้ขยะจำนวนมากถูกจัดการไม่ถูกวิธีและตกค้างเป็นมลพิษ ขณะเดียวกันพฤติกรรมผู้บริโภคและการทิ้งขยะของคนส่วนใหญ่ยังไม่เหมาะสม ทำให้ปริมาณขยะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดงบประมาณ เครื่องมือ และประสิทธิภาพในการจัดการ ขณะที่ประชาชนมีส่วนร่วมน้อย ส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ การแก้ปัญหาจึงต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันและพัฒนาระบบจัดการขยะให้มีประสิทธิภาพตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง

แนวทางการบริหารจัดการขยะในประเทศไทย

1. การบริหารจัดการขยะควรเริ่มต้นจากการลดปริมาณขยะตั้งแต่ต้นทาง โดยมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้บริโภคของประชาชนให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ลดการใช้วัสดุที่ก่อให้เกิดขยะ โดยเฉพาะบรรจุภัณฑ์แบบใช้ครั้งเดียว การส่งเสริมหลักการลดการใช้ (Reduce) และการใช้ซ้ำ (Reuse) จะช่วยลดภาระของระบบจัดการขยะปลายทาง

2. การคัดแยกขยะที่ต้นทางถือเป็นหัวใจสำคัญของระบบบริหารจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ ประเทศไทยยังประสบปัญหาการคัดแยกขยะที่ไม่ทั่วถึง ส่งผลให้ขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ถูกปนเปื้อน แนวทางสำคัญคือการพัฒนาแบบคัดแยกที่เข้าใจง่าย มีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ และสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องผ่านมาตรการจูงใจและการให้ความรู้

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการขยะ แต่ยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และเทคโนโลยี แนวทางการพัฒนาคือการเสริมสร้างศักยภาพ

บุคลากร การจัดทำแผนบริหารจัดการขยะที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่จริง และการบูรณาการความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นใกล้เคียงเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ปัญหาการกำจัดขยะที่ไม่ถูกสุขลักษณะยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญ แนวทางการบริหารจัดการควรมุ่งเน้นการยกระดับสถานที่กำจัดขยะให้เป็นไปตามมาตรฐาน ลดการฝังกลบแบบไม่ถูกวิธี และส่งเสริมเทคโนโลยีการกำจัดขยะที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศ เช่น การจัดการขยะอินทรีย์ด้วยวิธีชีวภาพ และการใช้พลังงานจากขยะภายใต้การควบคุมด้านสิ่งแวดล้อม

5. การบริหารจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพต้องให้ความสำคัญกับการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ ทั้งในรูปแบบการรีไซเคิลและการแปรรูปเป็นทรัพยากรใหม่ แนวทางสำคัญคือการพัฒนากลไกตลาดรองรับวัสดุรีไซเคิล การสนับสนุนเศรษฐกิจหมุนเวียน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน

6. การจัดการขยะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ หากขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวทางการบริหารจัดการควรมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม การรณรงค์อย่างต่อเนื่อง และการเปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชน และภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการกำหนดแนวทางและติดตามผลการจัดการขยะร่วมกับภาครัฐ

7. นโยบายและกฎหมายด้านการจัดการขยะควรมีความชัดเจน สอดคล้องกัน และสามารถบังคับใช้ได้จริง แนวทางสำคัญคือ การกำหนดบทบาทความรับผิดชอบของทุกภาคส่วนอย่างชัดเจน การใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์ควบคู่กับมาตรการทางกฎหมาย และการติดตามประเมินผลนโยบายอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

1. ทำให้เกิดความเข้าใจว่าปัญหาขยะไม่ใช่เพียงประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม แต่เป็นปัญหาเชิงระบบที่เชื่อมโยงหลายมิติ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การบริหารจัดการ และพฤติกรรมของประชาชน การแก้ไขปัญหาโดยมุ่งที่ขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งเพียงอย่างเดียวไม่สามารถสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนได้ จำเป็นต้องพิจารณาทั้งกระบวนการตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง

2. การจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพต้องเริ่มจากการลดและคัดแยกขยะที่แหล่งกำเนิด หากขยะไม่ได้รับการจัดการตั้งแต่ระดับครัวเรือน จะส่งผลให้ระบบการจัดการในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศเผชิญกับภาระที่เพิ่มขึ้น การมุ่งเน้นการแก้ปัญหาที่ปลายทางเพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอ

3. ทำให้เห็นชัดเจนว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกหลักในการจัดการขยะ แต่ยังมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร เทคโนโลยี และการวางแผนที่ไม่สอดคล้องกับปัจจัยสถานะแวดล้อมในพื้นที่ ข้อจำกัดเหล่านี้ส่งผลให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่องและประสิทธิผล

4. ทำให้เกิดความเข้าใจว่าแม้ประเทศไทยจะมีนโยบายและแผนด้านการจัดการขยะอย่างต่อเนื่อง แต่การบังคับใช้กฎหมายและการติดตามผลยังขาดความเข้มแข็ง ส่งผลให้การปฏิบัติในระดับพื้นที่ไม่สอดคล้องกับนโยบายระดับชาติ

5. การจัดการขยะไม่สามารถพึ่งพาภาครัฐเพียงฝ่ายเดียวได้ การมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และภาคเอกชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การจัดการขยะเกิดความยั่งยืน การขาดการมีส่วนร่วมส่งผลให้มาตรการต่าง ๆ ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างแท้จริง

6. ทำให้เห็นความเชื่อมโยงอย่างชัดเจนระหว่างการจัดการขยะที่ไม่มีประสิทธิภาพกับผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะปัญหามลพิษกลิ่นรบกวน และแหล่งสะสมเชื้อโรค ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการขยะเป็นประเด็นด้านสาธารณสุขควบคู่กับสิ่งแวดล้อม

7. การจัดการขยะต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และสถาบันการศึกษาการดำเนินงานแบบแยกส่วนทำให้ทรัพยากรถูกใช้ซ้ำซ้อนและไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

8. การจัดการขยะเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน หากสามารถออกแบบระบบการจัดการขยะที่เหมาะสม จะช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว

สรุป

1. ปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นเร็วกว่าความสามารถของระบบจัดการการขยายตัวของเมืองเศรษฐกิจ และรูปแบบการบริโภคทำให้ปริมาณขยะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ระบบจัดเก็บ ขนส่ง และกำจัดขยะยังพัฒนาไม่ทันต่อปริมาณที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกิดภาระสะสมในระบบจัดการขยะของประเทศ

2. แนวทางการบริหารจัดการขยะส่วนใหญ่ยังเน้นการเก็บและกำจัดเป็นหลัก ขาดการให้ความสำคัญกับการลดปริมาณขยะตั้งแต่แหล่งกำเนิด ทำให้ปัญหาขยะเกิดซ้ำอย่างต่อเนื่องและยากต่อการควบคุมในระยะยาว

3. การบริโภคสินค้าแบบสะดวกใช้ ทำให้ขยะพลาสติกเพิ่มขึ้นอย่างมาก ขณะที่ระบบรองรับการรีไซเคิลยังไม่ครอบคลุม ส่งผลให้ขยะพลาสติกจำนวนมากถูกกำจัดโดยวิธีที่ไม่เหมาะสมหรือหลุดรอดสู่สิ่งแวดล้อม

4. หน่วยงานท้องถิ่นซึ่งรับผิดชอบโดยตรงยังประสบปัญหาด้านงบประมาณ เครื่องมือบุคลากร และความเชี่ยวชาญ ส่งผลให้การวางแผนและดำเนินงานจัดการขยะไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่แท้จริงของพื้นที่

5. การจัดการขยะที่ไม่เหมาะสมก่อให้เกิดมลพิษทางดิน น้ำ และอากาศ รวมถึงเป็นแหล่งสะสมของพาหะนำโรค ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและสุขภาพของประชาชนในหลายพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- กรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม. (2568). การพึ่งพาเทคโนโลยีลดคาร์บอนและนวัตกรรมสู่ Net Zero. จาก <https://www.dcce.go.th/date/2025/03/page/10/>
- กรมควบคุมมลพิษ. (2559). แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559–2564).
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรมควบคุมมลพิษ. (2565). แผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2565–2570). กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2567). รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2567. จาก https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2024/05/pcdnew-2024-05-09_07-53-50_682275.pdf
- กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ. (2566). รายงานสถานการณ์. สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2566. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- ธีราพร เกิดโท. (2565). พฤติกรรมมนุษย์ในการจัดการขยะ. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 8(9).
- สมประสงค์ กลิ่นจันทร์. (2568). ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 3(2).
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). สถิติสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย พ.ศ. 2567. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2565). การพัฒนากฎหมายเพื่อการบริหารจัดการขยะที่มุ่งสู่เศรษฐกิจหมุนเวียน. จาก <https://thaienvi.com/storage/ckeditor/file/file-330-Thai-597856982.pdf>